

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет природокористування
Факультет землевпорядкування та туризму
Кафедра туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор
проф. Боярчук В. М.

(підпис)

“12” 09 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКСКУРСОЛОГІЯ

Рівень вищої освіти	Другий (магістерський) рівень
Ступінь вищої освіти	Магістр
Галузь знань	24 Сфера обслуговування
Спеціальність	242 Туризм

Львів – 2022

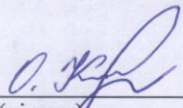
Робоча програма дисципліни «Екскурсологія» для підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 242 Туризм ступінь вищої освіти Магістр.

Розробник: к.геол.н., доцент Боруцька Ю. З.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри туризму

Протокол № 1 від 2 вересня 2022 року

Завідувач кафедри туризму

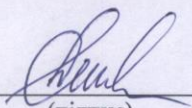
(підпис)

к.е.н., доцент Крупа О. М.
(прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено на засіданні методичної комісії факультету землевпорядкування та туризму

Протокол № 2 від 6 вересня 2022 року

Голова методичної комісії факультету землевпорядкування та туризму

(підпис)

к.е.н., доцент Стойко Н. Є.
(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти **Другий (магістерський) рівень**

Ступінь вищої освіти **Магістр**

Галузь знань **24 Сфера обслуговування**

Спеціальність **242 Туризм**

Характеристика навчальної дисципліни: *вибіркова*

Кількість кредитів – 4

Загальна кількість годин – 120

Індивідуальне науково-дослідне завдання – _____

Вид контролю – залік

Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання – 4

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до загальної кількості годин становить (%):

для денної форми навчання – 53,3 %

для заочної форми навчання – 16,7 %

2. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Екскурсологія – як наука, її зміст і основна термінологія

Екскурсологія – як туризмологічна наука. Об'єкт, предмет, завдання, функції та міждисциплінарні зв'язки в екскурсології. Екскурсійна теорія, екскурсійна методика, екскурсійна практика й історія розвитку екскурсійної діяльності в екскурсології. Стан і перспективи розвитку екскурсійної справи у світі й Україні.

Тема 2. Поняття «екскурсія» та види екскурсійних послуг туристичних підприємств

Сутність екскурсії, як самостійної форми туристичних послуг. Особливості екскурсійного продукту. Загальні вимоги до екскурсійних послуг (відповідність призначенню, точність і своєчасність виконання, комплексність, етичність обслуговуючого персоналу, комфортність, естетичність, ергономічність). Класифікація екскурсій за основними ознаками: за складом учасників, тривалістю, способом пересування, тематикою, місцем та формою проведення. Екскурсійний процес і екскурсійний метод.

Тема 3. Особливі елементи екскурсійної діяльності

Елементи педагогіки в екскурсійній діяльності: педагогічна техніка, конструктивний, організаторський, комунікативний і пізнавальний компоненти діяльності. Елементи психології в екскурсійній діяльності: психічний стан, відчуття, сприйняття, настанови, психологічний клімат, уявлення, мислення, поняття, пам'ять, увага, уява, емоції на екскурсії. Елементи логіки в екскурсійній діяльності: закон тотожності, закон несуперечності, закон виключення третього, закон достатньої підстави.

Тема 4. Організація екскурсійної роботи

Державний рівень організації екскурсійної діяльності. Характеристика нормативно-правових і програмних документів загальнодержавного рівня, які регулюють екскурсійну діяльність. Характеристика існуючих систем державного регулювання туристично-екскурсійної діяльності у різних країнах світу. Сертифікація екскурсійної діяльності у туризмі. Ліцензування й податкове регулювання екскурсійно-туристичної діяльності.

Тема 5. Технологія та технологічні етапи створення нової екскурсії

1-ий етап – визначення мети й завдань екскурсії. 2-ий етап – вибір теми екскурсії. 3-ий етап – відбір літератури, складання бібліографії та визначення інших джерел екскурсійного матеріалу. 4-ий етап – відбір і вивчення екскурсійних об'єктів. 5-ий етап – складання маршруту екскурсії. 6-ий етап – об'їзд (обхід) маршруту. 7-ий етап – підготовка контрольного тексту екскурсії. 8-ий етап – комплектування «портфеля екскурсовода». 9-ий етап – визначення методичних прийомів і техніки ведення екскурсії. 10-ий етап – складання методичної розробки. 11-ий етап – складання індивідуального тексту. 12-ий етап – затвердження екскурсії.

Тема 6. Методичні прийоми та техніка проведення екскурсій

Методичні прийоми показу в екскурсії. Методичні прийоми розповіді. Особливі методичні прийоми. Техніка ведення екскурсії (перевірка документації, знайомство екскурсовода з групою, розміщення групи біля об'єктів, вихід й повернення екскурсантів в автобус, пересування екскурсантів, місце екскурсовода, дотримання часу, відведеного на екскурсію загалом і розкриття окремих підтем, техніка проведення розповіді під час руху транспорту, відповіді на запитання екскурсантів, паузи в екскурсії, техніка використання «портфеля екскурсовода»).

Тема 7. Професійні навички та майстерність екскурсовода

Професійні вимоги до екскурсовода. Підготовка екскурсовода (загальні теми, спеціалізовані теми, практична підготовка, шляхи підвищення професійної майстерності). Диференційований підхід до екскурсійного обслуговування. Особливості проведення різних видів екскурсій (міських оглядових екскурсій, історичних, військово-історичних, архітектурно-містобудівних, літературних, мистецтвознавчих, природознавчих, виробничих, музейних, краєзнавчих, заміських, релігійних).

Тема 8. Інноваційні аспекти та підходи до організації туристично-екскурсійної діяльності в Україні та світі

Загальна характеристика та розвиток інновацій в туристично-екскурсійній діяльності. Організація підготовки інноваційного екскурсійного продукту. Особливості проведення екскурсій з використанням нових форм, методів, ІТ-технологій. Роль «hard skills» і «soft skills» у професійній діяльності гідів та екскурсоводів.

3. Формування програмних компетентностей

Перелік обов'язкових компетентностей	
Інтегральна компетентність	ІК. Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері туризму і рекреації.
Загальні компетентності	ЗК1. Здатність до організації, планування, прогнозування результатів діяльності. ЗК4. Здатність розробляти проекти та управляти ними. ЗК5. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт. ЗК6. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
Спеціальні (фахові) компетентності	СК1. Здатність застосовувати у професійній діяльності категорійно-термінологічний апарат, концепції, методи та інструментарій системи наук, що формують науковий базис туризму та рекреації. СК2. Здатність планувати і виконувати наукові та/або прикладні дослідження у сфері туризму та рекреації. СК4. Здатність організовувати діяльність та співпрацю суб'єктів регіонального, національного та міжнародного туристичних ринків на засадах сталого розвитку з урахуванням світового досвіду. СК5. Здатність оперувати інструментами збору, обробки інформації, аналізувати та управляти туристичною інформацією. СК7. Здатність розробляти та впроваджувати інновації в діяльності суб'єктів туристичного ринку

Програмні результати навчання
РН1. Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки, критичне осмислення проблем у сфері туризму та рекреації і на межі галузей знань.
РН2. Спеціалізовані уміння/навички розв'язання проблем, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур у сфері туризму і рекреації.
РН3. Застосовувати сучасні цифрові технології, методи та інструменти дослідницької та інноваційної діяльності для розв'язання складних задач у сфері туризму та рекреації.
РН4. Проводити аналіз геопросторової організації туристичного процесу, проектувати його стратегічний розвиток на засадах сталості.
РН9. Розробляти та реалізовувати проекти у сфері туризму та рекреації на засадах економічної, соціальної і екологічної ефективності.
РН10. Приймати ефективні рішення у сфері туризму та рекреації щодо розв'язання широкого кола проблем, зокрема безпеки і якості туристичного обслуговування.

4. Структура навчальної дисципліни

Номер теми	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	пр+сем	лаб.	інд.	с.р.		л	пр.+сем.	лаб.	інд.	с.р.
Тема 1	15	4	4	-	-	7	15	1	1	-	-	13
Тема 2	15	4	4	-	-	7	15	1	1	-	-	13
Тема 3	15	4	4	-	-	7	15	1	1	-	-	13
Тема 4	15	4	4	-	-	7	15	1	1	-	-	13
Тема 5	15	4	4	-	-	7	15	2	2	-	-	11
Тема 6	15	4	4	-	-	7	15	1	1	-	-	13
Тема 7	15	4	4	-	-	7	15	2	2	-	-	11
Тема 8	15	4	4	-	-	7	15	1	1	-	-	13
Усього годин	120	32	32	-	-	56	120	10	10	-	-	100

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Т.1	Пр.з. 1. Аналіз причинно-наслідкових зв'язків у блокових діаграмах щодо змісту та термінології дисципліни «Екскурсологія».	4
Т.2	Пр.з. 2. Складання паспортів опису екскурсійних об'єктів і атракцій.	4
Т.3	Пр.з. 3. Характеристика методичних аспектів проведення екскурсії.	4
Т.4	Пр.з. 4. Характеристика й аналіз нормативно-правових засад організації екскурсійної справи в Україні.	4
Т.5	Пр.з. 5. Вивчення етапів складання технологічної карти екскурсії, її характеристики.	4
Т.6	Пр.з. 6. Методика розробки та проведення історико-краєзнавчих екскурсій у межах промислово-міських агломерацій.	4
Т.7	Пр.з. 7. Методика розробки й організації екскурсії з використанням туристично-рекреаційних ресурсів.	4
Т.8	Пр.з. 8. Аналіз інновацій щодо організації туристично-екскурсійної діяльності в Україні та світі.	4
Разом		32

6. Питання, винесені на самостійне вивчення

№з/п	Назва теми і перелік питань
1	<p>Тема 1. Екскурсологія – як наука, її зміст і основна термінологія</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Значення екскурсійної практики у розвитку екскурсознавства. 2. Історія екскурсійної діяльності у різних регіонах України. 3. Особливості розвитку екскурсійної діяльності у різних країнах світу. 4. Найвідоміші історичні постаті та відкриття у контексті туристично-екскурсійної діяльності.
2	<p>Тема 2. Поняття «екскурсія» та види екскурсійних послуг туристичних підприємств</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та види екскурсійних послуг туристичних підприємств Західної України. 2. Форми організації екскурсійного обслуговування на туристично-екскурсійних підприємствах Львівщини. 3. Функціональні напрями роботи з організації надання екскурсійних послуг на туристичному підприємстві. 4. Способи підвищення ефективності надання екскурсійних послуг на туристично-екскурсійних підприємствах.
3	<p>Тема 3. Особливі елементи екскурсійної діяльності</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Типології екскурсантів залежно від їхнього ставлення до екскурсії як до форми соціально-культурної діяльності. 2. Механізми проведення різних видів екскурсій для людей із особливими потребами. 3. Психологічні аспекти в екскурсійній діяльності з інклюзивною категорією екскурсантів. 4. Ораторське мистецтво як елемент педагогіки в екскурсійній діяльності.
4	<p>Тема 4. Організація екскурсійної роботи</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Договори, які регулюють взаємовідносини між туристично-екскурсійними підприємствами та замовниками (договори на екскурсійне обслуговування, договори з екскурсійного обслуговування в кінцевому пункті маршруту, договори з автотранспортними підприємствами, договори з підприємствами харчування). 2. Особливості екскурсійного маркетингу. 3. Особливості менеджменту екскурсійної діяльності.
5	<p>Тема 5. Технологія та технологічні етапи створення нової екскурсії</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Критерії оцінювання якості екскурсійних послуг. 2. Шляхова екскурсійна інформація. 3. Особливості вибору екскурсійних об'єктів при проектуванні екологічних стежок. 4. Формування асортименту екскурсійних послуг.
6	<p>Тема 6. Методичні прийоми та техніка проведення екскурсій</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Екскурсійне обслуговування та забезпечення безпеки

	<p>екскурсантів.</p> <p>2. Сутність та основні завдання диференційованого підходу до екскурсійного обслуговування.</p> <p>3. Екскурсійна аудиторія та чинники, які її об'єднують чи роз'єднують.</p> <p>4. Еколого-освітня, рекреаційна та виховна функції екологічних маршрутів і стежок.</p>
7	<p>Тема 7. Професійні навички та майстерність екскурсовода</p> <p>1. Особливості організації роботи Всеукраїнської Асоціації Гідів.</p> <p>2. Класифікація музейних установ, їхні функції в екскурсійній роботі.</p> <p>3. Музейна експозиція: особливості та основні принципи побудови.</p> <p>4. Пріоритетні напрями та завдання розбудови національної музейної мережі.</p>
8	<p>Тема 8. Інноваційні аспекти та підходи до організації туристично-екскурсійної діяльності в Україні та світі</p> <p>1. Інновації щодо проведення екскурсій на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду світу</p> <p>2. Інновації щодо проведення екскурсій на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду України (на прикладі Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного резервату).</p> <p>3. Інноваційні аспекти використання гідрологічних туристично-рекреаційних ресурсів у екскурсійній роботі.</p> <p>4. Інноваційні аспекти використання спелеологічних туристично-рекреаційних ресурсів у екскурсійній роботі.</p>

7. Перелік питань на підсумковий контроль

1. Поясніть зміст «Екскурсології» як туризмологічної науки.
2. Охарактеризуйте об'єкт, предмет, завдання, функції та міждисциплінарні зв'язки в екскурсології.
3. Опишіть екскурсійну теорію, екскурсійну методичку, екскурсійну практику й історію розвитку екскурсійної діяльності в екскурсології.
4. Який стан і перспективи розвитку екскурсійної справи у світі й Україні?
5. Охарактеризуйте сутність екскурсії, як самостійної форми туристичних послуг.
6. Які особливості екскурсійного продукту?
7. Назвіть загальні вимоги до екскурсійних послуг (відповідність призначенню, точність і своєчасність виконання, комплексність, етичність обслуговуючого персоналу, комфортність, естетичність, ергономічність).
8. Опишіть класифікації екскурсій за основними ознаками: за складом учасників, тривалістю, способом пересування, тематикою, місцем та формою проведення.
9. Охарактеризуйте екскурсійний процес і екскурсійний метод.

10. Опишіть елементи педагогіки в екскурсійній діяльності: педагогічна техніка, конструктивний, організаторський, комунікативний і пізнавальний компоненти діяльності.

11. Опишіть елементи психології в екскурсійній діяльності: психічний стан, відчуття, сприйняття, настанови, психологічний клімат, уявлення, мислення, поняття, пам'ять, увага, уява, емоції на екскурсії.

12. Опишіть елементи логіки в екскурсійній діяльності: закон тотожності, закон несуперечності, закон виключення третього, закон достатньої підстави.

13. Дайте характеристику державного рівня організації екскурсійної діяльності.

14. Дайте характеристику нормативно-правових і програмних документів загальнодержавного рівня, які регулюють екскурсійну діяльність.

15. Дайте характеристику існуючих систем державного регулювання туристично-екскурсійної діяльності у різних країнах світу.

16. Опишіть сертифікацію екскурсійної діяльності у туризмі. Ліцензування й податкове регулювання екскурсійно-туристичної діяльності.

17. Охарактеризуйте 1-ий етап – визначення мети й завдань екскурсії.

18. Охарактеризуйте 2-ий етап – вибір теми екскурсії.

19. Охарактеризуйте 3-ий етап – відбір літератури, складання бібліографії та визначення інших джерел екскурсійного матеріалу.

20. Охарактеризуйте 4-ий етап – відбір і вивчення екскурсійних об'єктів.

21. Охарактеризуйте 5-ий етап – складання маршруту екскурсії.

22. Охарактеризуйте 6-ий етап – об'їзд (обхід) маршруту. 7-ий етап – підготовка контрольного тексту екскурсії.

23. Охарактеризуйте 8-ий етап – комплектування «портфеля екскурсовода».

24. Охарактеризуйте 9-ий етап – визначення методичних прийомів і техніки ведення екскурсії.

25. Охарактеризуйте 10-ий етап – складання методичної розробки.

26. Охарактеризуйте 11-ий етап – складання індивідуального тексту.

27. Охарактеризуйте 12-ий етап – затвердження екскурсії.

28. Опишіть методичні прийоми показу в екскурсії.

29. Опишіть методичні прийоми розповіді.

30. Опишіть особливі методичні прийоми.

31. Охарактеризуйте техніку ведення екскурсії (перевірка документації, знайомство екскурсовода з групою, розміщення групи біля об'єктів, вихід й повернення екскурсантів в автобус, пересування екскурсантів, місце екскурсовода, дотримання часу, відведеного на екскурсію загалом і розкриття окремих підтем, техніка проведення розповіді під час руху транспорту, відповіді на запитання екскурсантів, паузи в екскурсії, техніка використання «портфеля екскурсовода»).

32. Назвіть професійні вимоги до екскурсовода.

33. Охарактеризуйте підготовку екскурсовода (загальні теми, спеціалізовані теми, практична підготовка, шляхи підвищення професійної майстерності).

34. Охарактеризуйте диференційований підхід до екскурсійного обслуговування.

35. Назвіть особливості проведення різних видів екскурсій (міських оглядових екскурсій, історичних, військово-історичних, архітектурно-

містобудівних, літературних, мистецтвознавчих, природознавчих, виробничих, музейних, краєзнавчих, заміських, релігійних).

8. Індивідуальні завдання (реферати)

1. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності на Львівщині.

2. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності на Івано-Франківщині.

3. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності на Закарпатті.

4. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності у Тернопільській області.

5. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності у Рівненській області.

6. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності у Волинській області.

7. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності на Київщині.

8. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності у Хмельницькій області.

9. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності у Черкаській області.

10. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності на Сумщині.

11. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності на Полтавщині.

12. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності у Кіровоградській області.

13. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності у Запорізькій області.

14. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності у Луганській області.

15. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності у Донецькій області.

16. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності у Вінницькій області.

17. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності на території Криму.

18. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності у Херсонській області.

19. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності в Одеській області.

20. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності на Дніпропетровщині.

21. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності у Чернігівській області.

22. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності у Харківській області.

23. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності у Житомирській області.

24. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності у Миколаївській області.

25. Роль історико-культурної спадщини та природних туристично-рекреаційних ресурсів в організації екскурсійної діяльності у Чернівецькій області.

9. Методи навчання

1. Словесні методи – традиційні види лекцій і лекції-бесіди (діалог з аудиторією), лекції-дискусії, проблемні лекції, лекції-консультації, лекції-прес-конференції, лекції з розбором (аналізом) конкретних ситуацій.

2. Наочні методи з використанням інтерактивних технологій навчання, онлайн-платформ:

- ілюстрація (діаграми, таблиці, моделі, рисунки, схеми тощо);
- демонстрація матеріалу: мультимедійна презентація.

3. Практичні методи: практичні заняття (роботи), індивідуальні завдання у вигляді презентацій, рефератів і доповідей, дебати, робота у міні групах, «мозковий штурм», ділова гра, моделювання ситуацій, самостійна робота, аналіз нормативно-правової документації, літературних джерел інформації, інтернет-ресурсів.

10. Методи контролю

1. Усне опитування: передбачає фронтальне, індивідуальне, комбіноване опитування, детальний аналіз відповідей здобувачів.

2. Письмова аудиторна та позааудиторна перевірка: передбачає перевірку письмових відповідей на питання, контрольних і самостійних робіт, оформлення схем, таблиць, діаграм, написання рефератів, доповідей на круглих столах, семінарах, виконання презентацій.

3. Практична перевірка: передбачає перевірку виконання практичних робіт, схем, таблиць, діаграм, презентацій; заслуховування доповідей, рефератів, проведення досліджень; складання та розробку документації; вирішення професійних завдань; ділові ігри.

4. Стандартизований контроль: передбачає тестовий контроль знань.

5. Самоконтроль: передбачає самооцінку студентами якості засвоєного навчального контенту з дисципліни загалом, змістовного модуля чи окремої теми на основі зазначених у конспекті лекцій або методичних рекомендаціях питань для самоконтролю.

6. Самооцінка: передбачає критичне ставлення студента до своїх здібностей і можливостей, об'єктивне оцінювання досягнутих результатів.

Види контролю: поточний контроль, проміжний модуль, залік.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Практичні заняття, проміжна атестація (разом 100 балів)								Сума
T.1	T.2	T.3	T.4	T.5	T.6	T.7	T.8	100 балів
10	12	14	14	12	14	14	10	

T1, T2 ... T8 – теми змістових модулів

12. Порядок переведення оцінок у систему ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
64-74	D		
60-63	E	задовільно	не зараховано
35-59	FX	незадовільно	
0-34	F		

13. Методичне забезпечення

Підручники та навчальні посібники: методичні матеріали до практичних занять, індивідуальні навчально-дослідні завдання, контрольні роботи, текстові варіанти тестів для поточного і підсумкового контролю, методичні матеріали для організації самостійної роботи студентів, виконання індивідуальних завдань.

1. Боруцька Ю. З. Екскурсологія : методичні рекомендації для виконання практичних робіт студентами факультету землевпорядкування та туризму спеціальності 242 Туризм РВО Магістр. Львів : Львівський національний аграрний університет, 2021. 35 с.

2. Боруцька Ю. З. Екскурсологія : методичні рекомендації для самостійного вивчення курсу, виконання контрольних робіт та навчально-аудиторної роботи студентами Навчально-наукового інституту заочної та післядипломної освіти спеціальності 242 Туризм РВО Магістр. Львів : Львівський національний університет природокористування, 2022. 76 с.

3. Боруцька Ю. З. Практикум із методики створення еколого-туристичних стежок і маршрутів (з елементами сільського зеленого туризму) : навч.-метод. посіб. Екологічний коледж Львівського національного аграрного університету. Львів, 2020. 166 с.

4. Започаткування власної справи у сільському зеленому туризмі (сільська гостинність) : орієнтовна програма для початківців і підприємців / Т. П. Кальна-Дубінюк та ін. Науково-методичний центр ВФПО, 2020р. 26 с.

14. Перелік використаних і рекомендованих літературних джерел, нормативно-правових актів, інформаційних ресурсів

Основні літературні джерела

1. Бабарицька В.К., Короткова А.Я., Малиновська О.Ю. Екскурсознавство і музеєзнавство : навч. посіб. К. : Альтерпрес, 2007. 464с.

2. Бейдик О. О. Рекреаційні ресурси України : навч. посіб. Київ : Альтерпрес, 2009. 489 с.

3. Величко В. В. Організація рекреаційних послуг: навч. посіб. Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Х. : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. 202 с.

4. Галасюк С.С., Нездоймінов С.Г. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності : навч. посіб. К. : Центр учб. л-ри, 2013. 178 с.

5. Гуменюк Г.М. Екскурсологія: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ, 2018. 82 с.

6. Історія екскурсійної діяльності в Україні : навч. посіб. / В. К. Федорченко, та ін. К. : Кондор, 2010. 166 с.

7. Леоненко Н.А. Організація екскурсійної діяльності: конспект лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2019. 167 с.

8. Мальська М. П. Паньків Н. М., Ховалко А. Б. Світовий досвід розвитку туризму : підручник. К. : «Центр учбової літератури», 2017. 244 с.

9. Нездоймінов С. Г. Організація екскурсійних послуг: навч.- метод. посіб. Одеса : Астропринт, 2011. 216 с.

10. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія / за заг. ред. В. Г. Герасименко. Одеса : ОНЕУ, 2016. 262 с.

11. Поколотна М. М. Організація екскурсійної діяльності: підручник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 180 с.

12. Словник-довідник: туризм і природно-рекреаційний потенціал / Грановська В. Г., Морозов О. В., Крикунова В. М., Морозова О. С. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 108 с.

Додаткові літературні джерела

1. Боруцька Ю., Крупа О., Стойко Н. Шляхи еволюції агротуристичних кластерів як перспективного напрямку розвитку туристичної сфери та сільського господарства. *Аграрна економіка*. 2021. Т. 14. №3-4. С. 64-73

2. Боруцька Ю. З., Дудяк Р. П., Бугіль С. Я. Формування екосвідомості студентської молоді крізь призму екологізації туризму. *Екологічні науки* :

науково-практичний журнал / Головний редактор О.І. Бондар. К. : ДЕА, 2020. № 6 (33). С.138–144.

3. Боруцька Ю. З., Живко З. Б., Прокопишин О. С., Лесик І. І. Особливості рельєфу басейну ріки Стрий та їх вплив на економіку регіону. *Socio-economic and management concepts: collective monograph*. Boston : Primedia eLaunch, 2021. P. 533-540 (660 p). Available at : DOI- 10.46299/ISG.2021.MONO.ECON.I <https://isg-konf.com/uk/socio-economic-and-management-concepts-ua/>.

4. Боруцька Ю., Крупа О. Теоретично-практичні аспекти проектування екологічних стежок на землях рекреаційного призначення. *Використання й охорона земельних ресурсів: актуальні питання науки та практики* : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 3 березня 2022 року. Львів, 2022. С. 8–10.

5. Боруцька Ю. З. Нівелювання освітнього теоретично-практичного бар'єру у системі «екологічна свідомість-екологічний туризм». *Філософсько-психологічні аспекти духовності сталого розвитку людства* : зб. тез VII Міжнар. наук.-практ. конф., 20 квітня 2022 р. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. С. 32-36.

6. Боруцька Ю. З. Сільський зелений туризм – як один із особливих різновидів альтернативного туризму та рекреації в Україні. Гостинність, сервіс, туризм: досвід, проблеми, інновації : IX Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : Київський національний університет культури і мистецтв», 14-15 квітня 2022 р. С. 82-86.

7. Боруцька Ю. З., Стойко Н. Є. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму на заповідних територіях України. *Актуальні проблеми формальної і неформальної освіти з моніторингу довкілля та заповідної справи* : зб. тез доп. I Міжнар. Інтернет-конф. (м. Харків, 26 лютого 2021 року). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. С. 21–24.

8. Боруцька Ю. З., Рибак С. Б. Роль природних ресурсів Західного регіону України щодо розвитку туристично-рекреаційного потенціалу та курортної справи. *Topical issues of modern science, society and education : the 2 nd International scientific and practical conference (September 5-7, 2021)*. SPC «Sci-conf.com.ua», Kharkiv, Ukraine. 2021. P. 266–272.

9. Боруцька Ю. З., Рибак С. Б. Важливість природної та історико-культурної туристичної спадщини у процесі розвитку сільського зеленого туризму. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: літні диспути* : тези доп. III Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф., 11-12 серпня 2021 р. Дніпро, Україна, 2021. С. 254–256.

10. Боруцька Ю. З., Рибак С. Б. Туристичні ресурси та природно-заповідний фонд Самбірського району в Українських Карпатах. *Інноваційні наукові дослідження в науці та практиці* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 11 серпня 2021 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2021. С. 6–9.

11. Боруцька Ю. З., Дудяк Р. П. Особливості туристично-екскурсійного потенціалу регіонів України (на прикладі Одеської області). *The XI International Science Conference «Theoretical approaches of Fundamental Sciences. Theory, Practice and prospects»*, April 26-28, 2021, Geneva, Switzerland. P. 271–273.

12. Гуштан К. В., Боруцька Ю. З., Божук Т. І. Формування у студентів спеціальності 242 «Туризм» досвіду практичної організації екологічних турів на природоохоронних територіях. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми

фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка. Київ : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. Випуск 5К(134) 21. С. 181–187.

13. Гуштан К., Боруцька Ю., Рибак С. Національно-патріотичне виховання як невід'ємна складова при проведенні навчальних практик для студентів спеціальності 242 Туризм. *Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. Зб. наук. праць. Дніпро : Середняк Т. К., 2022. С. 277-284.

14. Гуштан К., Боруцька Ю., Рибак С. Актуальність і важливість проведення навчальної практики «Екологічні маршрути» для студентів спеціальності 242 «Туризм». *Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. Збірник наукових праць. Дніпро : Середняк Т. К., 2021. С. 408–413.

15. Живко З. Б., Боруцька Ю. З., Рій М. М. Чинники розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *Економіка та суспільство*, 25/2021. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-25>.

16. Крупа О., Боруцька Ю. Мілітарний туризм як сучасний напрям розвитку туризму в Україні. *Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід* : матеріали XVI Міжнар. наук. конф. Львів, 2022. С. 145–149.

17. Сокол Т. Г., Плиська І. І. Інноваційні способи і форми екскурсійної діяльності на ринку туристичних послуг України. *Вчені записки Університету «КРОК»*. Випуск 47. 2017. С. 166-170.

18. Borutska Y., Sereda N., Manko A., Kozlovskiy Y., Tkachenko T., Poltavskaya O. (2021). Tourism industry in the European Union countries. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. Special Issue no.: 11/02/XXII. (vol. 11, issue 2, special issue XXII.). P. 148-154. <http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/110222/PDF/110222.pdf>. (*Web of Science*).

19. Borutska Yu., Srivastava Pankaj, Getman I., Holovach T., Muzyka S. Peculiarities of the flysch formation of the Ukrainian Carpathians and their influence on the formation of fresh waters of the basin. *Scientific foundations of solving engineering tasks and problems: collective monograph*. Boston : Primedia eLaunch, 2021. P. 211-217. (758 p.). Available at : DOI- 10.46299/ISG.2021.MONO.TECH.II. URL: <https://isg-konf.com/uk/scientific-foundations-of-solving-engineering-tasks-and-problems-technical-sciences-ua/>.

20. Borutska Y. Z., Rybak S. B. Realities and prospects of tourism development in the territory of the Chernobyl radiation and ecological biosphere reserve. *Актуальні проблеми науки, освіти і суспільства в Україні та світі* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 29 вересня 2022 р.). Полтава : ЦФЕНД, 2022. С. 45–47.

21. Borutska Y., Zhyvko Z., Ruda I., Martyn O., Prokopyshyn O. The use of various internet technologies in the activities of tourism enterprises. *The IV International Science Conference «Science, theory and practice»*, October 12–15, 2021, Tokyo, Japan. P. 465–467.

22. Borutska Yu., Krupa O., Stoiko N. Prospects for the development of agro tourist clusters in Ukraine. *Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій* : матеріали XXII Міжнар. наук.-практ. форуму, 5–7 жовтня 2021 року: у 2 т. Том 1. С. 22–26.

23. Davydova O., Tomalia T., Prylepa N., Hryzovska L., Borutska Y. (2022). Features of State Regulation of the Hotel and Restaurant Business in the Digital Economy. Vol. 22 No. 9 pp. 69-74. http://paper.ijcsns.org/07_book/202209/20220911.pdf. (Web of Science).

24. Kopytko M., Grabar N., Storozhuk O., Borutska Y., Doroshenko T. (2022). Influence of Negative Factors of War: Economic, Legal, Regional and Environmental Aspects. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. Vol. 22. No. 6. pp. 13-18. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.6.3>. (Web of Science).

25. Krupa O., Panchenko V., Dydiv I., Borutska Y., Shcherbatiuk N. (2022). Information and Communication Technologies for the Innovative Development of Tourism Training in the Context of COVID-19. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, VOL.22 No.1, January 2022. pp. 262-268. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.1.36>. (Web of Science).

26. Olenych I., Gontar Z., Borutska Y. (2021). The system of managing the pedagogical process of training students-specialists in the tourism sector in the conditions of COVID-19. *Revista Tempos E Espaços Em Educação*, 14(33), e16569. <https://doi.org/10.20952/revtee.v14i33.16569>. (Web of Science).

27. Zhyvko Z., Borutska Yu., Kukharska L. Formation of Tourism Business Clusters. Abstract roceed ings of FAI-PMASSB 2021.Vol. 6(II), 2021. Copyright © FAI Publications 2021. Pp. 132-134. ISBN: 978-93-91342-52-4. Available online at <https://www.faipublications.com/vol-6-ii-2021-isbn-978-93-91342-52-4>.

Нормативно-правові акти

1. Про туризм : Закон України. Редакція від 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 10.08.2022).

2. Про природно-заповідний фонд України : Закон України. Редакція від 08.08.2021. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-12/page> (дата звернення: 23.08.2022).

3. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України. Редакція від 01.01.2021. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (дата звернення: 15.08.2022).

4. Про культуру : Закон України. Редакція від 16.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> (дата звернення: 23.08.2022).

5. Про охорону культурної спадщини : Закон України. Редакція від 25.01.2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14> (дата звернення: 23.08.2022).

6. Про утворення Ради туристичних міст і регіонів : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0204731-16> (дата звернення: 18.07.2022).

7. Про затвердження Ліцензійних умов провадження туроператорської діяльності : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-2015-%D0%BF#n8> (дата звернення: 14.08.2022).

8. Про сільський зелений туризм : Проект Закону України . Редакція від 04.11.2018. URL: http://infotour.in.ua/pro_siltur.htm (дата звернення: 16.08.2022).

9. Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0679-09#Text> (дата звернення: 23.08.2022).

10. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80> (дата звернення: 18.08.2022).

Інформаційні ресурси

1. Всесвітня туристична організація. URL: <https://www.unwto.org> (дата звернення: 23.08.2022).

2. Всесвітня рада з питань подорожей і туризму. URL: https://uk.upwiki.one/wiki/world_travel_and_tourism_council (дата звернення: 14.08.2022).

3. Державне агентство розвитку туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua> (дата звернення: 23.08.2022).

4. Національна туристична організація України. <https://www.ntoukraine.org> (дата звернення: 14.08.2022).

5. Міжнародний туристичний салон «Україна». URL: <https://www.ukraine-itm.com.ua/uk-UA/> (дата звернення: 23.08.2022).

6. Українська асоціація активного та екологічного туризму. URL: <http://www.uaeta.net> (дата звернення: 15.08.2022).